

زوایای پنهان قیام گوهرشاد

قیام گوهرشاد در ۲۱ تیرماه سال ۱۳۱۴ خورشیدی یکی از اتفاقات مهم اجتماعی شهر مشهد است. گرچه برخی محققان تاریخ معاصر در علت شکل گیری این واقعه اختلاف نظر دارند. برخی این واقعه را در مخالفت با اقدام حکومت پهلوی در تغییر لباس می دانند؛ اما برخی دیگر وجود چنین اتفاقی را وابسته به مسئله کشف حجاب می دانند. موافقان نظریه اول معتقدند قانون کشف حجاب چند ماه بعد ازاین واقعه توسط حکومت رسمیت بخشیده شد. هنوز زوایای پنهان این واقعه واکاوی نشده است. علی اصغر حکمت، وزیر معارف رضاخان، در یادداشتی که در شماره ۱۹ سالنامه دنیا با عنوان «تاریخچه رفع حجاب، به چاپ رسیده است به نکاتی درخور تأمل اشاره می کند. وی در ابتدای این یادداشت می گوید: «روزی در ایام تیرماه سال ۱۳۱۳ مرحوم رضاشاه فقید در قصر سعدآباد در جلسه هیئت وزیران رو به کفیل وزارت فرهنگ کرده گفت: سابقا به کفیل سابق وزارت معارف دستور داده بودم که در باب برانداختن رسم حجاب مابین زنان اقدام نماید، اما اواقنامی نکرد... این نکته نشان دهنده این مسئله است که رضاخان قبل از رسمی شدن کشف حجاب در سال ۱۳۱۴ خورشیدی به دنبال این موضوع بوده است؛ اما بهر دلیلی موفق نشده است. این مطلب زوایای درخور تأملی از اتفاقات اجتماعی آن دوره را به نمایش می گذارد.

در ۱۳ فروردین ۱۳۱۴ خورشیدی نیز جشنی با حضور علی اصغر حکمت، وزیر معارف، در شیراز برپا شد. در بخشی از این جشن عده‌ای از دختران روی صحنه رفته، ناگهان، نقاب از چهره برگرفتند و با آهنگ ارکستر به رقص و پایکوبی پرداختند. عده‌ای از مردم شیراز به اعتراض مجلس راترک کردند و روز بعد تعدادی از مردم در مسجد وکیل گرد هم آمده وسید حسام‌الدین فالّی، برای آن‌ها سخنرانی کرد و در اعتراضی به‌آن، اعمال جشن را تقبیح ومحکوم کرد. فالّی دستگیر و زندانی شد.

با استناد به نوشته علی اصغر حکمت، کفیل وزارت معارف، در آن دوره می‌توان دریافت که مسئله کشف حجاب قبل از به‌وجود آمدن قیام گوهرشاد مسبق به‌سابقه بوده است ونظر افرادی که معتقدند در زمان واقعه گوهرشاد مسئله کشف حجاب مطرح نبوده، مورد نقد جدی است.

● شوشتری، خفیه نویس تبعیدی

یکی از کتاب های مهمی که در زمینه واقعه گوهرشاد مورد استناد تاریخ پوهان معاصر قرار دارد، کتاب «خاطرات سیاسی سید محمدعلی شوشتری، خفیه نویس رضاشاه پهلوی،» است. این کتاب توسط غلامحسین میرزا صالح در سال ۱۳۷۹ خورشیدی به چاپ رسید. با مطالعه این کتاب می‌توان به‌زوایای پنهان این قیام بزرگ پی برد.

سید محمدعلی شوشتری معروف به سید بسیم...! نماینده استرآباد (گرگان) در دوره های پنجم، شانزدهم وهجدهم مجلس شورای ملی بود. شوشتری از شاهدان عینی واقعه مسجد گوهرشاد مشهد در سال ۱۳۱۴ بوده است. پدرش سید حسن جزایری شوشتری داماد سید حسن استرآبادی، پسر حاج نصرا... مجاهد استرآبادی، بود. خودش نیز همچون پدر واجدادش تحصیلات دینی کرد وبه‌سلک روحانیت درآمد و روحانی صاحب نفوذی شد که پس از کودتای سوم آسفند ۱۲۹۹ خورشیدی به‌تدریج به‌رضاشاه نزدیک شد. در دوره رضاشاه، سید محمدعلی شوشتری نماینده مخصوص شاه در آستان قدس رضوی شد. واقعه گوهرشاد که در پی جریان کشف حجاب در مشهد رخ داد وموجب کشته شدن گروهی از مردم شد در زمان اقامت او در مشهد روی داد. محمدولی اسدی، نایب‌التولیه آستان قدس رضوی، مقصر شناخته و پس از محاکمه صحرایی تبریاران شد. سید حمده‌علی شوشتری نه تنها شاهد عینی قضایا بود، بلکه به علت نزدیکی به‌شخصیت‌ها وسران محلی خراسان ظاهرا گزارش هایی برای رضاشاه می فرستاد. شوشتری پس از واقعه گوهرشاد به تهران رفت و پس از شهریور ۱۳۲۰ و خروج رضاشاه از ایران، ماجرای مسجد گوهرشاد را به‌رشته تحریر درآورد.

● شوشتری و پیشنهاد به آیت...! قمی

شوشتری به‌دلیل اینکه سابقه حوزوی داشته، مورد وثوق جامعه روحانیت در مشهد بوده است. وی در بخشی از کتاب درباره اقدامات علما برای منصرف کردن رضاخان از اعمال برنامه های خود در شهر مشهد به پیشنهاد خود به آیت...! حاج آقا حسین قمی برای رفتن به تهران و دیدار با رضاشاه اشاره می‌کند. وی با اشاره به اینکه آیت...! قمی از او می‌خواهد که برای مشورت در این زمینه نزد او برود می نویسد: «پس از ورود وتقدیم سلام فرمودند: سید این چه اوضاعی است، این والی دیوانه کیست، چه فکری باید بشود؟ عرض کردم: در چه موضوع می فرمایید باید فکر بشود. فرمودند: راجع به تغییر کلاه. آخر پوشیدن این لباس استهلاک در تنصّر (مسیحی شدن) است، تو را خواسته‌ام ببینم چه نظر می دهی... پس از قدری تفکر عرض کردم: چون در مسافرت های عدیده شاه به‌مشهد وتشریف ایشان به آستانه قدس، جنابعالی علیحضرت ر املاقات نکرده‌اید...! آقا مسافرت به تهران فرموده ووسيله آقای جم که سابقه به اخلاق جنابعالی دارد وقت ملاقات بخواهید، قطع دارم شاه هم به حسن قبول تلقی می فرمایند، در ملاقات حضوری چون به اخلاق وعادت شاه من کاملا مستحضرم. صالح می دانم فوق العاده مؤدب، که از این صفت شاه بی حساس خوشش می آید، صحبت کرده استعدا کنید، بنا بر مصالح کشور وخیراندیشی نسبت به ذات شاهانه استدعا می‌کنم تجدیدنظر در امر صادره فرمایند.» پس از عیزمت آیت...! قمی به تهران رضاخان ایشان را تهدیرفت وتوسط عمال حکومتی دستگیر شدند.

● تعداد کشته شدگان قیام گوهرشاد

شوشتری در بخشی از کتاب به بررسی تعداد کشته شدگان این فاجعه خونین می پردازد. او می نویسد: «شاید بیش از نیم ساعت طول نکشید گزارش کردند: تمام درب ها مسدود است، در مسجد که هیچ کس راه نمی دهند، ولی درب بست علیا باز ونظامی ایستاده، متفرقه را که راه نمی دهند ما را هم چند مرتبه کنترل کرده سپس راه دادند، روی هم رفته اوضاع خوب نیست، دارالسیاده از طرف مسجد مسدود است، ولی از طرف صحن مأمورین خودشان مشغول شست وشوی خون ها هستند. نعوذ بالله من شر وآنفسنا!« در ادامه به دلایل مختلف و با استناد به چهار شاهد زنده معتقد به کشتار خونین در مسجد محترم مذهب بوده است. او می نویسد: «استدعا دارم که خوانندگان محترم بادقت، توجه به این قسمت نمایند که این جانب آنچه را که می نگارم با ادله ای که ذکر می کنم، شواهد مختلف که هیچ تماس وربطی باهم نداشته، ولی پس از جمع شدن آن ادله موضوع «کالشمس فی رابعه النهار، واضح ومدلل می سازد،» با بررسی اسناد قیام گوهرشاد می‌توان به صحت سخن شوشتری در زمینه اقدامات حکومت برای کشتن مردم بی گناه پی برد. برخی از کارگزاران حکومت پهلوی در داغ کردن تنور این اتفاق نقش مهمی داشتند و این امر سبب شد تا این فاجعه خونین رخ دهد.

نگاهی تاریخی به قانون کشف حجاب در دوره پهلوی اول و تبیین رویکرد گفتمان انقلاب در مسئله پوشش اسلامی

«حجاب» در کشاکش نظریه و روش

امید حسینی نژاد

۱۷دی ماه ۱۳۱۴ خورشیدی در تاریخ سیاسی ایران، آبستن حوادث ناگوارى شد. پس از روى کار آمدن رضا پهلوى اوبه دنبال آن بود تا با مظاهر دینی در ایران مقابله کند. او پس از سفر به ترکیه در این تاریخ در دانش سرای مامایی همراه همسر ودختران بی حجاب خود -برای اولین بار- شرکت و رسماً فرمان ممنوعیت حجاب را برای زنان اعلام کرد. وی طی سخنانی خطاب به زنان ودختران دانش آموخته پزشکی ومامایی از بی حجابی با عنوان «اعطای آزادی به بانوان، نام برد و اقدام به ممنوعیت حجاب راگشودن ،فصل جدیدی در زندگی زن ایرانی، اعلام کرد. به دنبال فرمان رضاخان در «منع حجاب، مأموران شهربانی و پاسبان ها در کوچه وخیابان ها به اذیت وآزار زنان ودختران محجبه پرداختند. مأموران چادر وروسرى وهر نوع پارچه شبیه آن را باخشونت از سر زنان می کشیدند وپاره می کردند. بسیاری از زنان ودختران خانه نشین شدند واز ترس مأموران، در نیمه های شب از کوچه های فرعی، دور از چشم مأموران برای کارهای بسیار ضرورى از خانه بیرون می رفتند.

جامعه ایران با این قانون به مخالفت پرداختند و علما نیز این قانون را خلاف شریعت اسلامی می دانستند. دامنه این مخالفت ها به حدی شدت گرفت که حکومت پهلوى مجبور شد تا با اعمال رفتارهای قهری با مردم برخورد کند. پس از خلع رضاخان از حکومت این قانون نیز لغو وبه تاریخ پیوست.

مسئله حجاب در سال های منتهی به انقلاب اسلامی در نظرات و اندیشه های اسلام پژوهان جایگاه ویژه ای پیدا کرده بود. شهید مطهری با نوشتن کتابی نظر دین اسلام و حکومت اسلامی را به خوبی تبیین کرد. پس از انقلاب اسلامی نیز نظرات گوناگونی درباره مسئله حجاب وجود داشت ودر برخی برهه های تاریخی چالش هایی درباره اجرای این مفهوم ایجاد شد. گفتمان انقلاب اسلامی به مسئله حجاب به عنوان مفهومی اسلامی و شرعی می نگرد، اما در عرصه روشی واجرائی آن اختلاف هایی بین صاحب نظران وجود داشته است. به بهانه سالروز قانون کشف حجاب توسط حکومت پهلوی اول و برای تبیین این مسئله گفت وگویی با استاد محمدمهدی عبدخدایی یکی ازایران شهید نواب صفوی واز اعضای فدائیان اسلام داشته ایم. اوبه ریشه های تاریخی این مسئله اشاره کرده است. در ادامه نیز گفتاری از دکتر جمیله علم الهدی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، در تبیین مفهوم عفاف و حجاب و رویکردهای تربیتی به این مسئله آمده است.

دکتر جمیله علم الهدی دارای مدرک دکترای فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی از دانشگاه تربیت مدرس وعضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه شهید بهشتی است که سابقه تدریس در دانشگاه های شهید بهشتی، امام صادق^(ع)، علامه طباطبایی و تربیت معلم و عنوان هایی چون مدیر پژوهشی برگزیده در سال ۱۳۸۷، مؤلف پایان نامه برتر در سال ۱۳۸۲ با عنوان «تبیین ماهیت تعلیم و تربیت اسلامی و دلالت های آن در برنامه درسی (رساله دکتری)،» مدیر مؤسسه پژوهشی برتر در سال ۱۳۸۸ (جشنواره فارابی) و نویسنده کتاب برگزیده سال ۱۳۸۸ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با عنوان «نظریه اسلامی تعلیم و تربیت، را در سوابق آموزشی و پژوهشی خود دارد. وی در حال حاضر رئیس پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی است.

مفهوم عفاف نیز مانند دیگر ارزش های دینی فطری ذاتی است که بر همین مبنا چالش و تفاوت تربیت اسلامی و تربیت مدرن مطرح می شود. در تربیت مدرن ارزش ها، مفاهیم اجتماعی هستند که پیش از تولد توسط خانواده و جامعه شکل گرفته واز طریق نظام تعلیم وتربیت در فرد نهادینه می شود. این نگاه تربیتی موجب شده است تا عبارات جامعه پذیری در تربیت مدرن بسیار دیده شود. در مبانی تربیت اسلامی ارزش ها بیرونی نیستند وبه صورت فطری و پیش از تولد در افراد وجود دارند که وظیفه اجتماع و خانواده صیانت و پرورش این ارزش های

محمدمهدی عبدخدایی سال ۱۳۱۵ در مشهد متولد شد. پدرش، شیخ غلامحسین ترک تبریزی اهل وایقان از توابع آذربایجان شرقی بود. ۱۰ سال بیشتر نداشت که پس از ترور کسروی، در منزل پدری اش با سید مجتبی نواب صفوی آشنا شد. مادر او در جریان کشف حجاب، سال ۱۳۱۶ خورشیدی توسط ماموران حکومتی به شهادت رسید. وی در این گفت وگو خاطرات خود در این باره را بیان می کند.

گریزی به آن ماجرا می زدند. حتی یاد دارم از خود لغت توپ بندی استفاده می کردند یامی گفتند آن موقعی که حرم مطهر به توپ بسته شد یا آن موقعی که مسجد گوهرشاد به توپ بسته شد. تبریز هم که در همان تغییر کلاه مقاومتش درهم می شکند و مراجع آن تبعید می شوند. خاندان پهلوی، بی حجاب به قم می روند و با عکس العمل مردم روبه رو می شوند. خود رضاخان توپ بندی را شروع می کند با مشقت ولگد مردم را زدن و در حقیقت حرکت قم را با آمدن این دیکتاتور ورور دروسی او با مردم درهم می کوید. تنها جایی که باقی می ماند مشهد است. مشهد شهر مذهبی وشهر زیارتی است وشهری درباره شرق شناسی از حدود پنجاه سال پیش کم وبیش مطالبی گفته ونوشته شده است، اما اتفاق مهم که شرایط امکان گفت وگو میان فرهنگ ها نیز با آن به آزمایش گذاشته شد، انتشار کتاب «شرق شناسی» اداوارد سعید بود. در اروپا و آمریکا از این کتاب استقبال شد وخوانندگان بسیار پیدا کرد و رزمه کتاب های مهم قرار گرفت، البته شرق شناسان با آن مخالفت کردند وبه نویسنده اش ناسزا گفتند. دستاویز خوبی هم داشتند، لحن کتاب اداوارد سعید تند بود و گاهی زبانش به زبان ایدئولوژی نزدیک می شد. در نزاع با اداوارد سعید معلوم شد شرق شناسان فقط خودشان را بری بحث درباره شرق شناسی نقد آن صالح می دانند، البته اگر صحبت از مسائل شرق شناسی باشد،

گسست تاریخی

شرق شناسی

را تنظیم می کنند.

عفت در رابطه بین فردی شکل می گیرد ودر انزوا پدید نمی آید بلکه در پیوندهای میان حد اقل دو فرد شکل می گیرد و صورت ظاهری و عینی عفاف در قالب لباس دیده می شود وجایگاه فرد ومناسبات اورا با دیگران آشکار می کند. به عبارت دیگر لباس واقعیتی اجتماعی است وموقعیت یا رابطه های هر فرد با دیگران را رقم می زند. این موقعیت می تواند یک موقعیت سیاسی باشد یامدیریتی باشد یا ارزشی برخی گمان می کنند که اگر فردی پوشش داشت حتما عفت وحیا هم دارد در صورتی که باید بدانیم عفاف تنها به لباس اختصاص ندارد، بلکه شامل رفتار هم می شود. راه رفتن، نگاه کردن، حرف زدن و... با حجاب ارتباط دارد. به عنوان نمونه قرن کریم راه رفتن دختران حضرت شعیب راه رفتن عقیفانه ذکر کرده است یادرباره نگاه کردن به نامحرم به مردان تذکر عفت داده می شود یادرباره صدا به بانوان تذکر

عفت داده می شود که این موارد به لباس ربط ندارد، ولی رفتارهای عقیفانه تلقی می شود. رفتار عقیفانه به اندازه پوشش وشاید بیشتر از آن به تقویت ملکه عفت در انسان کمک می کند وراه های نفوذ شیطان با شیطانین رامی بندد، همچنان که در روایات معصومین (علیهم السلام) از جمله راه های نفوذ به قلب های مؤمنین، شک و تردید وبی عفتی وبی حیایی ذکر شده است.

را در خدمت مرحوم آقای سیدابوالحسن انگجی تلمذ کرده وبعد به نجف مشرف شده است واز نجف برگشته بود. پدر بنده هم در تبریز تعقیب وبعد از آن مخفی می شود وحتی به یاد دارم که پدرم می گفت من زمانی که مأموران ریختند ومنزل آیت...! انگجی را محاصره وایشان را دستگیر کردند من در خانه آیت...! انگجی بودم.

بعد از تغییر کلاه، دومین تهاجم امیرالایسوم این بوده است که چادرها را از سر زن ها بردارد یعنی به قول خودشان هدف اول متحداالشکل کردن مردها و بعد متحداالشکل کردن زن ها بوده است.

مشخص است که در این موقع مخالفت هایی در شهرهای ایران به وجود می آید. تبریز هم که در همان تغییر کلاه مقاومتش درهم می شکند و مراجع آن تبعید می شوند. خاندان پهلوی، بی حجاب به قم می روند و با عکس العمل مردم روبه رو می شوند. خود رضاخان توپ بندی را شروع می کند با مشقت ولگد مردم را زدن و در حقیقت حرکت قم را با آمدن این دیکتاتور ورور دروسی او با مردم درهم می کوید. تنها جایی که باقی می ماند مشهد است. مشهد شهر مذهبی وشهر زیارتی است وشهری

عمده دلیل حجاب به پیوندهای انسان با دیگر انسان ها مربوط می شود. نکته خیلی جالب این است که فضایل اثر تقویت کننده بر یکدیگر دارند. از این رو عفاف و حجاب در شکل دهی به دیگر فضیلت های اخلاقی اثرگذار است؛ یعنی فردی که موازینی را در پوشش رعایت می کند می تواند ذهن خود و دیگران را از برخی چیزها برای پرداختن به امور مهم تر فارغ کند، مثلا اگر جوانان پوشش مناسب داشته باشند ذهن آن ها از امور مبتذل ودم دستی فارغ می شود وبه امور عمیق و عقلانی توجه می کنند. شما می بینید که در برخی جوامع حتی در جوامعی که قوانین وانضباط دینی و اخلاقی خاصی رایج نیست برای فعالیت های جدی مثل کار، تحصیل تحقیق، پوشش های مناسب و خاصی در نظر گرفته می شود. در هیچ جامعه ای سراغ ندارید که افراد با لباس هایی ظاهر شوند که با زیورآلات زیاد تزئین شده و با چنین پوششی به محیط کار رفته یا در محیط تحصیل حاضر شوند، زیرا اشتغال به این زیورآلات باعث می شود افراد از اموری که مهم تر

می کند می تواند ذهن خود و دیگران را از برخی چیزها برای پرداختن به امور مهم تر فارغ کند، مثلا اگر جوانان پوشش مناسب داشته باشند ذهن آن ها از امور مبتذل ودم دستی فارغ می شود وبه امور عمیق و عقلانی توجه می کنند. شما می بینید که در برخی جوامع حتی در جوامعی که قوانین وانضباط دینی و اخلاقی خاصی رایج نیست برای فعالیت های جدی مثل کار، تحصیل تحقیق، پوشش های مناسب و خاصی در نظر گرفته می شود. در هیچ جامعه ای سراغ ندارید که افراد با لباس هایی ظاهر شوند که با زیورآلات زیاد تزئین شده و با چنین پوششی به محیط کار رفته یا در محیط تحصیل حاضر شوند، زیرا اشتغال به این زیورآلات باعث می شود افراد از اموری که مهم تر

یکی از اشتباهات ما در زمینه صیانت از ارزش های دینی، مانند عفاف وحجاب، این است که تلاش می کنیم به صورت تحمیلی واجباری افراد جامعه را به سمت آن سوق دهیم. مینادر تربیت وجامعه مدرن، نظم است زیرا در یک اقتصاد انبوه صنعتی باید همه چیز را بر اساس نظم تولید وتوزیع کرد در حالی که در جامعه سنتی قدیم خبری از نظم نیست

می شود. اقتضای شرافت و بزرگی آن است که آن ها حد مناسبی از پوشش را داشته باشند ونوعی از حجاب را مراعات کنند. در واقع بین اخلاق فضیلت گرا و پوشش یک رابطه مستقیم وجود دارد که این رابطه خاص جامعه دینی یا اسلامی نیست، بلکه در جوامع غیراسلامی هم رواج دارد.

می کنند، حمله می کند چادر مادر مرا از سرشان می کشند. مادرم فرار می کند وخود را به آستانه خانه همسایه می اندازد

در همان جا سقط جنین و به خون ریزی شدیدی می کند.

پاسبان چادر مادرم را در دست می گیرد وبه سمت منزل ما می آید و وقتی می بیند در خانه باز است وارد می شود و روی تخت کنار حوض دراز می کشد و چادر مادرم را روی صورتش می گذارد و می خوابد. پدرم وقتی جریان حمله به مادرم

را می شنود و به علت شرایطی که پدرم داشته وبه صورت یک تبعیدی وفراری بوده است به منزل بازمی گردد ومتوجه پاسبان می شود. پاسبان نامه را به اوبه می دهد واما می کند وروانه می شود. وقتی وارد اتاق می شود می بیند زنانی در اطراف مادرم جمع شدند و در حال مداوای او هستند. به دلیل این شرایط نمی توانند مادرم را به دکتر برسانند ومادرم پس از شانزده روز به شهادت می رسد، در حالی که بیست و چهار ساله بوده است.

دیده وشناخته شود. در زمان کنونی همه اقوام جهان زیر بیرق تاریخ تجدد قرار دارند؛ یعنی تقدیر زندگی شان به مقتضای سیر تاریخ تجدد رقم می خورد. در پایان این بخش تصریح وتاکید شده مدرنیته یکی است، هرچند از حیث ظاهر در مدرنیته مناطق مختلف جهان تفاوت هایی عرضی وجود دارد.

نویسنده در این کتاب از اداوارد سعید دفاع کرده است، نه از آن رو که همه آنچه او گفته را درست می داند، بلکه از کلیات نظرش وبه ویژه غربتش در جهان توسعه نیافته ومظلومیتش در کشورهای اسلامی دفاع کرده است؛ یعنی جایی که توقع می رفت، بیشتر از کتابش استقبال کنند، ولی نکردند، زیرا مبادی و اصول فکری اش را دریافتند.

آن ها می توانند اظهار نظر کنند، اما اینکه شرق شناسی چیست واز کجا آمده، باسختش رانه شرق شناس بلکه فیلسوف ومورخ فرهنگ عصر جدید می تواند بدهد. کاری که شرق شناسی کرد یا در آن مشارکت داشت. این بوده که تاریخ تجدد را تاریخ مطلق کرد ونام آن را تاریخ جهان گذاشت. در این تاریخ مطلق، جهان قدیم غیراروپایی جایی نداشت. شرق هم حاشیه ای شد در کنار راه تاریخ غرب ونه تاریخی در طول یاد عرض آن. پیداست که با این تلقی گسست دیگر معنایی نداشت.

در این کتاب ابتدا به وصف و بیان گسست تاریخی پرداخته است، زیرا گسست تاریخی کلید فهم تاریخ است. رسم غالب نمی خواهد این گسست

درباره شرق شناسی از حدود پنجاه سال پیش کم وبیش مطالبی گفته ونوشته شده است، اما اتفاق مهم که شرایط امکان گفت وگو میان فرهنگ ها نیز با آن به آزمایش گذاشته شد، انتشار کتاب «شرق شناسی» اداوارد سعید بود. در اروپا و آمریکا از این کتاب استقبال شد وخوانندگان بسیار پیدا کرد و رزمه کتاب های مهم قرار گرفت، البته شرق شناسان با آن مخالفت کردند وبه نویسنده اش ناسزا گفتند. دستاویز خوبی هم داشتند، لحن کتاب اداوارد سعید تند بود و گاهی زبانش به زبان ایدئولوژی نزدیک می شد. در نزاع با اداوارد سعید معلوم شد شرق شناسان فقط خودشان را بری بحث درباره شرق شناسی نقد آن صالح می دانند، البته اگر صحبت از مسائل شرق شناسی باشد،

کتاب شناخت

^[1] نگاهی تاریخی به قانون کشف حجاب در دوره پهلوی اول و تبیین رویکرد گفتمان انقلاب در مسئله پوشش اسلامی

^[2] نگاهی تاریخی به قانون کشف حجاب در دوره پهلوی اول و تبیین رویکرد گفتمان انقلاب در مسئله پوشش اسلامی